

छोटीशी माघार मोठा विजय

मु ले ह ट्टा ला पेट ली की..

अश्विनी गोडसे

माझ्या मुलाकडे स्वतःचा मुलगा म्हणून बघतानाच एक स्वतंत्र व्यक्ती म्हणून बघण्याचा एक प्रामाणिक प्रयत्न करत असते. त्यातूनच, आमच्यात घडणा-या ब-याचशा घटनांकडे त्याच्या शिकण्याच्या संधी म्हणून बघण्याची सवय लागली आहे. त्याचं वागणं, विचार करण्याची पद्धत याकडे मी लक्ष ठेवते आणि त्यातूनच मला त्याच्याशी वागण्याची योजना करण्यास मदत होते. मुलांनी हट्ट केल्यावर अनेक प्रकारांनी त्यांच्याशी सामना करता येतो. सामनाच असतो तो! आपला तोल न ढळू देता, त्यांना, ते जे मागतात किंवा करता त्याच्या पासून दुसरी कडे वळवायचं, ते ही त्यांचा अपमान न करता, त्यांच्यावर शक्यतो बळजबरी न करता, त्यांना भावनने पासून विचाराकडे वळवायचे आणि हे करता ते जर आपल्याला जे काही उलटसुलट बोलतील त्यावर प्रतिक्रिया टाळायची! महागुंतागुंतीची भावनिक घुसळण असते ही मुलांसाठी आणि आपल्यासाठीही. मुलांना आपले अस्तित्व राखायचे असते, त्यामुळे हट्टाला पेटलेली मुले आपले ऐकतील याची शाश्वती जरा कमीच! पण त्यांनी आपले ऐकणे तर गरजेचे असते, कारण ते त्यांच्यासाठी अनेक कारणासाठी योग्य असते.

तर, असाच एक प्रसंग आमच्याकडे घडला आणि मला माझ्यातलं एक परिवर्तन जाणवलं. तसा आमचा मुलगा हट्टी नाही, पण त्याच्या वयाच्या टप्प्यानुसार अजून आत्मकेंद्री प्रवृत्तीचा नक्की आहे. खाली जाऊन खेळणे त्याचा जीव की प्राण आहे. त्याने, स्वतःच्या शक्ती बाहेर जाऊन मोठ्या मुलांबरोबर खेळणे हे साहसही आता आमच्या अंगवळणी पडले आहे. सुदैवाने पुरेसा वेळ मिळतो त्याला रोज खेळायला. आम्ही सुट्टीला २ दिवस बाहेर गेलो होतो. सकाळी पहाटे उठून पुण्यात परत आलो आणि त्याला घरी सोडून मी कामाला गेले. संध्याकाळी परत आले तशी मी दमले होते. तो काही अजून वर आला नव्हता. जेवणाची तयारी करून त्याला हाक मारेपर्यंत मला तर झोपही यायला लागली होती. वरती यायला अंमळ वेळच घेतला त्याने, कारण २ दिवसाचा खेळायचा उपास झाला होता. दुपारी थोडीशीही विश्रांती न घेता, हा दिवसभर खेळत होता. कामावर जाताना मी त्याला शाळेने दिलेल्या अभ्यासाची आठवण केली होती, दुपारी एकदा फोन वर बोललेही होते. “करतो” म्हणून सोयीस्कर टाळले होते त्याने.

आता, वर आल्यावर कसे करावे या योजनेत मी होते. खेळून पार दमलेला, पण भरून पावलेला त्याचा चेहरा बघणे माझ्या आनंदाचा भाग आहे. दिवसभर न भेटलेल्या लेकराचे धुळीचे पाय, गरम पाण्याने धुतांना होणारा स्पर्श अनुभवणे, त्याचे बालपणीचे मऊमऊ अंग खेळून खेळून घट्ट होत चाललेले अनुभवणे, त्याने खेळताना झालेल्या गोष्टी चढवून सांगणे आणि झोपताना 'आईगं, चेप ना अजून पाय' म्हणणे अगदी हवेहवेसे हक्काचे अनुभव आहेत माझे. पण रोज जर असेच घडले तर कसे चालेल? तर कुठे होते मी? हं, मी दमलेली आणि तो खेळून वर तर आलेला पण अजून पाय मात्र खालीच रेंगाळलेला असा संवाद सुरू होता होता मी रंगाचा बेरंग केला!

"झाली का रे ५ वाक्य लिहून तुझी?" अत्यंत निरुपयोगी प्रश्न मी केलाच. दारातच त्याने परतवला, "अगं, बॉल राहिलाय माझा, आलोच", म्हणत गेला तो जरा सावकाशीनेच परतला. मुलांना ज्या गोष्टीत कमी रस असतो ते काम ते शेवटी करू म्हणून ठेवून देतातच!

येतानाच बहुदा त्याने, परतीची योजना आखली होती. मी काही म्हणणार याच्या आतच, खालून हाकारा आला."आलोच आईगं म्हणत तो निघणार याच्या आत माझ्यातली कर्तव्यदक्ष आई आणि शिक्षिका जागी झाली!

आता दिवसभर मुलाने स्वतःला हवे ते केले, म्हणजे आपण घरी येवू तेंव्हा तर त्याने आपल्या वेळेत सगळे करायला हवे असा तर एका काम करणा-या आईचा सोयीस्कर हक्क असतोच नाही का? त्यानुसार मी त्याला खेचायला सुरुवात केली." आता वाक्य आधी आणि बाकी सगळे मग"! मी फर्मान सोडलं. माझा मुलगा हुकमी भाषेला भीक घालत नाही, त्याला जबरदस्तीने काहीही करायला लावता येत नाही, हे माहीत असूनही असलेली शक्ती, आणि उरलेला वेळ याचा अंदाज घेत मी त्याच्यावर बंधने घालायला सुरुवात केली.

का पण? उद्या लिहीन, उद्या जास्त लिहीन, थोडासा वेळ खेळून येतो मग लिहीन, सगळे थांबलेत अगं! या कशाला न बधता, मी हट्टाला पेटले. दमला तो ही होता पण तरीही माझ्यापेक्षा विरोधाची नैसर्गिक ताकद त्याची जास्त असणार होती. ताण वाढायला लागला, दोघही आपापला मुद्दा सोडत नव्हतो. रडारड, वस्तूंची आपटाआपटी सुरू झाली होती. असाच सोडून दिला, तर हा दुस-या परिस्थितीतही आपले ऐकणार नाही, अशी उगाचच शंका मला माझ्या लाडक्या मुलाबद्दल आली, आणि मोठेपणाची सत्ता मला सोडवेना झाली.

जेवणाची वेळ पुढे जाऊ लागली, अचानक पवित्रा बदलत मी म्हणाले, जेवायला वाढू? भूक लागली असेल ना तुला? चकित करणारे उत्तर आले, "एकदम नीट का बोललीस? ५ च्या ऐवजी १० वाक्य हवीत का तुला आता? तर, तोही माझी सगळी खेळी तपासात होता मघासपासून! रडू आता पुढच्या टप्प्यावर गेले होते! रागाबरोबर माझ्यावरचे आरोप एका मागून एक येत होते. आता खरं तर माझा पारा चढायला पाहिजे होता. आवाज ताब्यात ठेवायला मला अवघड जात होतं, प्रवास, काम आणि घरकाम अंगावर आलं होतं! याने आपल्या म्हणण्या प्रमाणे वागलेच पाहिजे, नाहीतर इतक्या वेळाच्या गुंतवणुकीचे महत्व काय?

पण अचानक एक विचार आला, " तो नक्की यातून काय शिकतोय? आपण त्याला त्याच्या रागावर ताबा मिळवण्यासाठी काय प्रयत्न करतोय? ताणाच्या प्रसंगातून फक्त एकाची हार आणि दुस-याची जीत होते हे तर नाही ना हा शिकणार? मला थांबायला हवंय, मघासपासून ताकदीने माझ्याशी लढणारा, मला त्याच्यावर कुरघोडी न करू देणारा हा माझा मुलगा मनस्वी आहे, त्याला इतर वेळेला मी त्याची मते मांडायला स्वातंत्र्य देते, पण आज देत नाहीये, मुख्य म्हणजे माझ्या सारखा तो ही दमलाय!

आणि मग, माझ्यातल्या आईने, छोटीशी माघार घेतली. "किती लवकर उठलायेस रे आज तू! चल, आधी हात पाय धुवून घेऊया, वाक्यांच जाऊ दे! म्हणत प्रेमाने त्याला जवळ करत, त्याचा शारीरिक विरोध सहन करत मी त्याला हलक्या हाताने पाण्याजवळ नेले, तू मूर्खी आहेस! दर वेळेस सगळं तुझंच ऐकायचं असतं! असं करतात का लहान मुलांना?, दोनदा पडलोय गं मी आज, दुखतयं ना मला आणि तू रागावतेस! हळू हळू राग पाण्यात जायला लागला आणि डोळ्यातलं पाणी आटायला लागलं! त्यानेही स्वतःच्या उसळणा-या भावनांच व्यवस्थापन केलं होतं. मघासचा बिघडलेला संवाद आता कुठे सुरू झाला होता. आम्ही दोघही एकमेकांचं ऐकायला तयार होतो. मी म्हणाले, खरं आहे बघ! मी पण दमले रे, तुला दिलेले काम पूर्ण व्हायला पाहिजे ना? विसरू नये म्हणून आठवण करत होते रे, उगाच टाळू नये असं वाटत मला, गावाहून येऊन मी लगेच कामाला गेले म्हणजे तू ही गावाहून आल्यावर तुझ काम संपवावंस असं वाटलं मला. किती दमलायेस तू! "आईगं, उचलून नेतेस का आज"? आता शब्दांची गरज संपली होती, स्पर्श बाकी सगळे काम करत होता!

शांतपणे जेवण होता होता त्याचे डोळे मिटायलाच आले! त्याला आडवं केलं, आणि उरलेला पसारा आवरायला गेले. दोनच मिनिटात तो बाहेर येऊन परत आत गेला आणि झोपला. सगळं आवरून मी ही गेलेच झोपायला, स्वतःशेजारी वही आणि पेन्सिल ठेवून तो गाढ झोपला होता. मघाशी उगाच एकदा वाटून गेलं होतं, आपल्या मुलासमोर हारायचं का आपण आता? पण मग उमगलं एक छोटीशी माघार मोठा विजय देवून जाऊ शकते!

आता या घटनेचे शैक्षणिक विश्लेषण करायचे झाले तर..

१. ब-याचशा ताणाच्या आणि इतर घटना मुलांना विचार कसा करायचा याकरता खूप महत्वाच्या ठरतात, त्यावेळी आपण त्यांना खरंतर "जीवन कौशल्ये" शिकू देत असतो हे लक्षात ठेवले की तीच घटना आपल्याव्हाही सुसह्य होते.
२. मुलांना ताणाची परिस्थिती कशी हाताळायची याचे मार्गदर्शन लागते, ते आपल्याला आपल्या वागण्यातूनच द्यावे लागते! आपण तोल सांभाळला तर ते ही शांत होतात.
३. वाद घालणा-या मुलाना केवळ आपण मोठे आहोत म्हणून हारवायला जाऊ नये, ती गप्प बसतील, शांत होणार नाहीत.
४. विरोध करणा-या मुलाचे आपल्यावरील प्रेम कमी होत नाही, आपण ती संधी देऊ नये!

एकंदरीतच, मुले चिडली की त्यांच्या ताणात भर न घालता भावनिक आंदोलने कमी करण्यासाठी काय करावे आणि त्यांना विचाराकडे कसे वळवावे हे आपापल्या मुलांचे निरीक्षण केले असता हळू हळू उमगते असे आता पटू लागले आहे !

